VEGOVA
ELEKTROTEHNIŠKO-RAČUNALNIŠKA
STROKOVNA ŠOLA IN GIMNAZIJA
LJUBLJANA

SLAVKO GRUM, DOGODEK V MESTU GOGI

Esej

Ljubljana, maj 2015

NOVO, SVETLO NOVO ŽIVLJENJE

Grumovo dramsko besedilo *Dogodek v mestu Gogi* govori o majhnem in tesnobnem provincialnem mestu Gogi ter o njenih nevrotičnih prebivalcih, ki so patološko determinirani bodisi z nezavednimi spolnimi kompleksi bodisi s pasivnim in rigidnim okoljem, ki jih obdaja. Meščani živijo v upanju, da njihovo sicer turobno življenje popestri Dogodek, ki bi utopično prinesel drugačen, boljši in lepši svet.

Delo je nastalo v času med obema vojnama. To obdobje so iz ene strani zaznamovale grozote vojne, ki so se kazale v obliki množičnih pobojev, novih uničevalnih sredstev, trpljenju in vsesplošnem kaosu. Negativistično miselno sfero je dopolnjevala želja po novi etično in moralno naprednejši družbi. Po drugi strani je predvsem na slovenski narod vplivala izguba velikega dela nacionalnega ozemlja in šovinizem ter agresija italijanskega fašizma in srbskega centralizma. Intelektualne in umetniške osebnosti so v tem obdobju navdajali občutki utesnjenosti, majhnosti, nemoči, osamljenosti, ogroženosti, strahu in tesnobe. Notranja stiska tedanjega človeka je personificirana v ozračju mesta Goge, kjer so prebivalci nasploh žrtve *skritega mehanizma*, ki jih zgolj za kratek čas vzbudi iz monotonega vsakdana, nato pa zopet vrne v patološko zapirajoče okolje.

Literarno dogajanje po prvi svetovni vojni se je oblikovalo v skladu z vsesplošno težnjo po obnovitvi duhovnosti. Številni misleci so se osredotočili na reševanje metafizičnih vprašanj, literatura pa se vse bolj angažirala za socialno problematiko. Tovrstno ideološko usmeritev je dopolnjevala obsežna zunajliterarna dejavnost v obliki ustanavljanja gibanj, krožkov, revij in organiziranja razstav. Konec dvajsetih let se je spiritualistično naravnani ekspresionizem umaknil svojemu nasprotju, tj. socialnem realizmu. Kljub temu se je odmev preteklega obdobja kazal v nekaterih kasnejših delih.

Grum je sicer večino povojnega časa preživel na Dunaju, kjer je študiral medicino. Poleg informacij o literarnih razmerah na slovenskem je nanj vplivala dunajska moderna, ki označuje preplet simbolističnih, dekadenčnih in naturalističnih idej. Prisotnost le-teh je mogoče opaziti tudi v utrujenosti in otopelosti mesta Goge, po mnenju nekaterih literarnih zgodovinarjev pa tudi v psihopatološki plati osebnosti prebivalcev, ki naj bi izvirala iz dekadenčne ideologije.

Ekspresionistična usmeritev temelji na prepričanju, da je človekova nemoč in izguba moralnih vrednot posledica negativnih sil modernega in urbaniziranega sveta. Posameznik občuti v tovrstnem okolju stisko, osamljenost in ogroženost ter neprenehoma stremi k rešitvi, tj. bratski, humani in človeški družbi. Preobrazba pa je možna le skozi trpljenje ali kot je zapisal Kosovel: *»In vse je večer in jutra ne bo, dokler ne umremo, ki nosimo krivdo umiranja, dokler ne umremo poslednji…«* Veliko ekspresionističnih idej in motivov se pojavlja tudi v *Dogodku v mestu Gogi*. Prebivalci mesta so žrtve togega okolja, čustvene zavrtosti in spolne neizživetosti, skupno pa jim je brezupno prepričanje, da jim bo odrešitev prinesel Dogodek. Tako se z iracionalnim zanosom oprimejo vsakršne malenkosti in ji pripisujejo ekscesiven pomen, pri tem pa se ne zavedajo, da so za nedosegljivost revolucije krivi sami, s svojo rigidnostjo in miselno zavrtostjo.

Ko opisujemo družbeno-zgodovinsko ozadje v začetku dvajsetega stoletja, pa je težko izpustiti novo revolucionarno miselno smer, ki je s svojim odkritjem nezavednega vplivala tako na celotno psihološko znanost, kot tudi na druge znanstveno-ustvarjalne sfere kot so filozofija, sociologija, umetnost in literatura. Gre za psihoanalizo – skupek psiholoških in psihoterapevtskih teorij ter metod zdravljenja nevroz, katere začetnik je avstrijski nevrolog, Sigmund Freud.

Psihoanaliza temelji na odkritju nezavednega, to je množice potlačenih energij, ki usmerjajo človekovo vedenje, mišljenje in čustvovanje. Nezavedno sestavljajo vsebine, ki so za zavestni jaz preveč ogrožajoče: nemoralne misli in čustva, kot so sovražnost do bližnjih oseb in prepovedani seksualni impulzi, ter spomini na dogodke, ki so povezani z močnimi občutki sramu ali krivde. Po mnenju psihoanalitikov so prav nezavedni konflikti ključni za nastanek patoloških nevroz. Pomemben del podzavesti so tudi agresivni in libidni goni. Medtem kot so libidni goni usmerjeni k preživetju, razvoju, kreativnosti in spolnosti, delujejo agresivni goni v smeri destrukcije in težnje po smrti. Kažejo se tako v agresiji do samega sebe kot tudi do drugih.

Odmev psihoanalize je v Grumovi drami močno opazen. Prebivalci mesta Goge so histeriki, nevrotiki in psihotiki, za kar so v nekaterih primerih krivi nezavedni kompleksi, v drugih pa so osebnostne motnje rezultat okolja, v katerem osebe živijo. Glavno dramsko osebo, Hano, je v mladosti determiniralo posilstvo, na osnovi katerega se je razvila fiksirana seksualna travma, ki ima na njeno življenje močan vpliv. Hana je tako nezmožna stopati v čutno razmerje z drugimi moškimi, saj se ji ti gnusijo in jo odvračajo. Ko se vrne v domače okolje in sooči s svojim posiljevalcem čuti do njega odpor, hkrati pa se mu zaradi občutkov

podrejenosti ne more upreti. Trpi za histrionično motnjo osebnosti, ki se kaže v pretirani odvisnosti do drugih (do guvernante Tereze), naglem in ambivalentnem čustvovanju, sugestibilnosti ter impulzivnosti.

Tudi Prelih, krivec za Hanino duševno stanje, ni tipičen antagonist, temveč tudi sam trpi za pedofilijo, manipulativnostjo in spolno zasvojenostjo. Za pedofilijo boleha tudi Klef, ki je že na začetku dramskega dela žrtev mestnih opravljivk, Tarbule in Afre. Slednji dve bralec doživlja kot nevoščljivi, brezčutni in privoščljivi osebnosti, z lažjo obliko posesivnosti in paranoidnosti (predvsem pri Afri). Njune karakterne značilnosti so posledica spolne neizživetosti: Tarbula razkrije, da si je ni poželel noben moški, Afrin zakon pa se je končal s samomorom moža, ki je ljubil drugo žensko.

Stransko vlogo nosi tudi Julio Gapit, ki trpi za fetišizmom in agalmatofilijo ter paranoidno osebnostno motnjo. Njegova bolestna ljubezen do človeških lutk je stopnjevana z nenehnim strahom pred bralcu neznanim pojavom. Tudi sam hrepeni po boljšem življenju, sestavi celo načrt za pobeg iz Goge, vendar ga zaradi lastne boječnosti nikoli ne izvede. Tragično življenje živi tudi Teobald, ki želi svojo telesno pomanjkljivost bolestno kompenzirati z uspehom v gledališču. Istovetenje z dramskimi junaki pa mu omogoča tudi odmik od duhovno in čustveno prazne realnosti. Zadnja osebnost v vrsti nevrotikov je Klikot. Ta je zmožen ljubezen dojemati le na duhovni ravni, medtem ko strahoma zavrača vsakršno obliko erotike. Je družbeno anksiozna oseba, ki svoja čustva izraža s pomočjo umetnosti.

V drami imajo pomembno vlogo tudi nezavedni goni, predvsem agresivni gon (tanatos). Prebivalci Goge si ne želijo pozitivnega dogodka, temveč skrajno negativnega: razkritje posiljevalca, okruten umor, požar, ki bi uničil mesto, ali vojna, ki bi razdejala državo. Težnje po spremembi so torej utopične, za duhovno revne ljudi brez moralnih vrednot in etosa v novi ekspresionistični družbi ni prostora. Prebivalci so ujeti v neskončen cikel trpljenja, saj jim avtor ne nakloni nikakršne prihodnosti. To lahko vidimo iz zaključka, v katerem Grum upodobi meščane v vsej svoji majhnosti, nemočnosti in bedi: *kot lutke, ki ji upravlja skriti mehanizem.*

Delo *Dogodek v mestu Gogi* je, še posebej v današnjem svetu, izjemno aktualno. Ljudje od svojega rojstva stremimo k novem in boljšem življenju, ki bi osmislilo naš obstoj. Kapitalizem in modernizacija sta družbi vcepila prepričanje, da je samouresničitev možno doseči le z egoističnim kopičenjem materialnih dobrin. Tako kot prebivalci mesta Goge slepo verjamejo, da jim bo odrešitev prinesel Dogodek, živi sodobni človek v upanju, da ga sreča

čaka v neživih predmetih. A *novo življenje* je moralno in duhovno revnemu človeku nedosegljivo.

Ljudje se ne zavedamo, da za pobeg iz čustveno praznega okolja, v katerem živimo ne potrebujemo zunanjega dogodka – ta se namreč skriva v nas samih. Za vstop v novo svetlo življenje moramo stopiti iz svojega rigidnega vsakdana, rešiti nezavedne komplekse in uresničiti svoje bistvo z ustvarjanjem ter moralnim in etičnim delovanjem. In ni naključje, da so takšna prizadevanja temelj sodobne psihoanalize.